

17. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І.А. Акімова. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 600 с.

УДК 630* [228+272+46]

Сімонова Л.А. – студентка спеціальності 101 “Екологія” ступеня вищої освіти “Магістр” КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”.

Науковий керівник: **Лавров В.В.** – доктор сільськогосподарських наук, професор кафедри екології, природничих та математичних наук КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”

АНТРОПОГЕННИЙ ВПЛИВ НА ЕКОСИСТЕМУ “ЛІСОПАРК” М. ВІННИЦІ

Анотація. Висвітлено структуру, привабливість і екологічне значення “Лісопарку” для жителів міста Вінниці. Охарактеризовано наслідки рекреаційного впливу на лісову підстилку, ґрунт, живий надґрунтовий покрив та інші яруси фітоценозів. Показано, що стадії рекреаційної дигресії залежать від привабливості структурних елементів “Лісопарку”.

Ключові слова: рекреація, зелена зона міста, дигресія екосистеми.

Abstract. The structure, attractiveness and ecological significance of the “Forest Park” for the residents of the city of Vinnytsia are highlighted. The consequences of recreational impact on the forest litter, soil, living aboveground cover and other layers of phytocenoses are characterized. It is shown that the stages of recreational digression depend on the attractiveness of the structural elements of the “Forest Park”.

Key words: recreation, green zone of the city, ecosystem digression.

Постановка проблеми. Лісові і паркові насадження зелених зон населених пунктів відіграють середовищеутворювальну, рекреаційно-оздоровчу і захисну роль щодо людини, багатьох видів біоти та суміжних екосистем [1, 3, 4, 5, 11, 12]. Проте, внаслідок недотримання суспільством екологічних норм в економіці, містобудуванні та природокористуванні лісові і паркові об’єкти пошкоджуються, порушується їх структура, знижується продуктивність і екологічна роль [1-6, 9].

Метою дослідження було виявлення особливостей впливу рекреантів міста Вінниці на лісівничо-екологічний просвітницький пункт «Лісопарк» (7 га), який знаходиться у північно-західній частині міста. Використовували методи аналізу обліково-фондових і наукових джерел інформації, а також маршрутні, рекогносцирувальні і візуальні екологічні методи оцінювання рекреаційної дигресії екосистем [4, 5, 7, 8, 10].

Результати дослідження. Досліджуваний “Лісопарк” – це зручне місце для прогулянок пішки та на велосипеді. Він органічно поєднує різні ділянки з розважальними атракціями для всіх вікових груп. Тут ростуть як хвойні, так і листяні дерева. У глибині “Лісопарку”, серед пагорбів і стежок, є імпровізовані траси для велоспорту й мотокросу. На території зеленої зони міста теплої пори року періодично проводять змагання зі спортивного орієнтування. А взимку діти та дорослі беруть участь у гамірних розвагах на санчатах, лижах і т. ін.

Окрасою “Лісопарку” є два розлогі озера. Біля Соцького озера (поблизу мікрорайону Корея) облаштована спеціальна пікнікова зона. На березі мальовничого озера Гуральня (поблизу мікрорайону П’ятничани) кожен рекреант має змогу лишитися сам на сам із природою та відпочити від цивілізації.

Цей гарно облаштований лісопарковий куточок міста – колишня приватна власність графа Грохольського. Він уже багато десятиліть знаходиться у загальнодержавній власності і входить до складу Вінницького лісництва, яке в свою чергу є структурними підрозділом Державного підприємства “Вінницьке лісове господарство”.

Тож, Вінницький “Лісопарк” давно є одним із улюблених місць активного та пасивного відпочинку жителів міста, а також ареною для занять фізкультурою та спортом. Проте, в часи становлення української державності через постійний брак коштів, а часто і людську та чиновницьку недбалість і безконтрольність цей природно-архітектурний об’єкт прийшов у глибокий занепад.

У результаті досліджень В.І. Середіна, В.І. Парпана [11], В.П. Кучерявого [3], М.А. Бондарук [2], В.В. Лаврова та ін. [4, 5] встановлено, що рекреаційна діяльність людини всебічно впливає на лісові насадження. Головними наслідками рекреації є: витоптування живого надґрунтового покриву, лісової підстилки і ґрунту; пошкодження самосіву, підліску, підросту і стовбурів дерев основного намету; засмічення території; шум. Відвідуваність рекреаційних об’єктів називають рекреаційним навантаженням. Надмірна відвідуваність може призвести до порушення зв’язків між компонентами лісу, втрати стійкості лісового насадження, повного його розладу.

Нами встановлено, що на даний час лісові насадження “Лісопарку” міста Вінниці зазнають негативного антропогенного впливу: порушення, витоптування, а подекуди й знищення живого надґрунтового покриву, розведення багать і побутового засмічення території, а також механічного пошкодження стовбурів дерев, що призводить до їх ослаблення і зниження екологічної ролі цих фітоценозів. Надмірного рекреаційного навантаження зазнають структурні компоненти “Лісопарку”, які є найбільш привабливими (особливо біля озера Гуральня), де є багато місць для відпочинку та пікніків. Саме навколо цього об’єкту витоптування живого надґрунтового покриву та ґрунту, механічні пошкодження рослин найінтенсивніші, є велика кількість залишків розведення багать та сміття. Біля озера було виявлено велику кількість відпочивальників, спортсменів і перехожих.

Висновок. На основі проведених досліджень слід зазначити, що територія “Лісопарку” міста Вінниці зазнає першої, другої і третьої стадій рекреаційної дигресії залежно від привабливості її структурних елементів. Ділянок з четвертою і п’ятою стадіями не виявлено. Друга і третя стадії більш поширені поблизу озер, де влаштовуються пікніки, та поблизу доріг. На уражених ділянках було виявлене значне витоптування трав’яного покриву і ґрунту.

Список використаних джерел

1. Андропов О.М. Стан рекреаційного комплексу України. *Економіка і екологія*. 2005. № 24. С. 12-24.
2. Бондарук М.А. Оцінка стійкості лісових екосистем до рекреаційних навантажень. *Лісівництво та агролісомеліорація*. Харків: Майдан. Вип. 109. 2006. С. 89-97.
3. Кучерявий В.П. Урбоекологія. Львів: Світ, 1999. 359 с.
4. Лавров В.В., Житовоз А.В., Грабовська Т.О. Антропогенні загрози дендропарку “Софіївка”. *Питання біоіндикації та екології*. 2015. Вип. 20, № 2. С. 3–17.
5. Лавров В.В., Блінкова О.І., Лисенко Д.І., Білушенко А.А. Вплив рекреаційної діяльності на стан дубових насаджень проектного національного природного парку “Холодний Яр”. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: збір. наукових праць*. Львів: РВВ НЛТУ України. 2013. Вип. 23.7. С. 50–59.

6. Михайлов В.А. Антропогенний вплив на навколишнє середовище. *Економіка і екологія*. 2004. №15. 12 с.
7. Оцінка і напрямки зменшення загроз біорізноманіттю України / [О.В. Дудкін, А.В. Єна, М.М. Коржнєв та ін.]; відп. ред. О.В. Дудкін. К.: Хімджест, 2003. 400 с.
8. Рекомендації щодо комплексної оцінки стійкості рекреаційно-оздоровчих лісів, організації їх моніторингу та оптимізації рекреаційного лісокористування в них / В.П. Ворон, М.А. Бондарук, І.М. Коваль, О.Г. Целіщев. Моніторинг та підвищення стійкості антропогенно порушених лісів: збірн. рекоменд. УкрНДІЛГА. Х.: Нове слово, 2011. С. 10–112.
9. Роговський С.В. Причини деградації багаторічних зелених насаджень та шляхи вирішення наявних проблем на прикладі м. Біла Церква. *Наук. вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.4. С. 130–139.
10. Санітарні правила в лісах України / Постанова Кабінету Міністрів України від 27 липня 1995 р. № 555. Київ, 1995. 20 с.
11. Середін В.І., Парпан В.І. Ліс – база відпочинку. Ужгород. 1988. 110 с.
12. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. К.: Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.

УДК 656.13:504.61

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ УРБООКОСИСТЕМ

Теплий А.М. – студент спеціальності 101 “Екологія” ступеня вищої освіти “Магістр” КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”

Науковий керівник: Серебряков В.В. – доктор біологічних наук, професор кафедри екології, природничих та математичних наук КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”

Анотація: У статті розглядається питання оцінки ефективного використання міських територій, що є актуальним у контексті швидкої урбанізації та обмеженості ресурсів. Дослідження спрямоване на аналіз сучасних методів планування міських територій, оптимізації використання земельних ресурсів та забезпечення стійкого розвитку міст. Особливу увагу приділено застосуванню геоінформаційних систем (ГІС), інноваційних технологій моделювання та інтегрованого підходу до управління міськими територіями. У статті також розглянуто приклади ефективного використання територій з урахуванням екологічних, соціальних та економічних факторів. Отримані результати можуть бути корисними для міських планувальників, архітекторів, екологів та інших фахівців, залучених до процесу розвитку міських територій.

Ключові слова: міські території, ефективне використання, стійкий розвиток, планування, геоінформаційні системи, управління територіями, урбанізація, екологічні фактори, економічна ефективність.

Abstract The article addresses the issue of assessing the effective use of urban areas, which is particularly relevant in the context of rapid urbanization and limited resources. The research focuses on analyzing modern methods of urban planning, optimizing the use of land resources, and ensuring sustainable urban development. Special attention is given to the application of geographic information systems (GIS), innovative modeling technologies, and an integrated approach to urban area management. The article also examines examples of effective land use considering environmental, social, and economic factors. The findings may be useful for urban planners, architects, environmentalists, and other professionals involved in the development of urban areas.

Key words: urban areas, effective use, sustainable development, planning, geographic information systems, land management, urbanization, environmental factors, economic efficiency.